

בס"ד, כ' כסלו התשפ"ו

זבחים פ"ז – דין "עיכול" בחצות, לינה בראש המזבח, וקדושת כלי שרת ואוויר המזבח

שאלות:

1. האם יש מצב שבשר שנמצא על המזבח ולא מצליח להתעכל לא ירד אפילו אחרי שבוע?

מתי איבר נחשב "מעוכל"?

הגמרא פותחת במחלוקת אמוראים לגבי איבר מסוג "שרירי" (שהתקשה באש), שפקע מהמזבח לפני חצות והוחזר רק אחרי חצות. מתי הוא נחשב "מעוכל" ככה שאם יפקע שוב לא יצטרך להחזירו?

○ דעת רבה: "חצות שני עוכלתן" – העיכול שלו נחשב כאילו הושלם רק בחצות הלילה של יום המחרת.

○ דעת רב חסדא: "עמוד השחר עוכלתן" – העיכול שלו נחשב כאילו הושלם כבר בעלות השחר של הלילה הראשון. הוא לומד קל וחומר: ומה חצות, שהוא לא זמן שפוסל בלינה, כן נחשב זמן של "עיכול" – אז עמוד השחר, שפוסל בלינה, קל וחומר שייחשב זמן של "עיכול".

○ מחלוקת נוספת: במקרה שהאיבר פקע לפני חצות והוחזר רק אחרי עלות השחר – רבה סובר ש"חצות שני עוכלתן", ואילו רב חסדא סובר ש"אין בהן עיכול לעולם", וכל עוד הם לא הפכו לאפר, אם יפקעו יש להחזירם ויש בהם מעילה.

○ רב יוסף מקשה: מי אמר שהאיבר צריך להיות על המזבח בזמן חצות כדי להיחשב מעוכל? אולי חצות "מעכל" אותו בכל מקום שהוא נמצא!

○ הגמרא מציינת שנשלחה הלכה מארץ ישראל כדעת רב יוסף. וכן אמר רבי חייא בר אבא וכן שנה בר קפרא, שאם עבר חצות, האיבר יוצא מידי מעילה בכל מקום שהוא.

○ רב פפא שואל את אביי: אם גם ההלכה וגם הברייתא הן כרב יוסף, על מה בכלל נחלקו רבה ורב חסדא? אביי עונה: שהם נחלקו על איברים שמנים במיוחד, שהשומן מעכב את התעכלותם, ולגביהם חצות לא מועיל.

2. מיכאל השאיר בשר של עולה בצד המערכה והלך לישון, האם בבוקר אפשר לשים אותו על המערכה?

האם יש פסול "לינה" בראש המזבח?

הגמרא עוברת לשאלה חדשה ששאל רבא את רבה: האם איברים שנשארו על ראש המזבח (אבל לא על האש) כל הלילה עד עלות השחר, נפסלים בפסול "לינה"?

○ הגמרא מדייקת שהשאלה עוסקת במקרה שהאיברים לנו בראש המזבח וירדו ממנו אחרי עלות השחר. כי אם הם לא ירדו, פשוט שהם נשארים שם, שהרי אפילו איבר שלן בעזרה ועלה למזבח – לא יורד.

○ צדדי הספק: האם מדמים את ראש המזבח לשולחן לחם הפנים (שעליו אין פסול לינה), או שמא מדמים אותו לקרקע העזרה (שעליה יש פסול לינה), כי הוא דומה יותר לרצפת בניין ולא לכלי שרת כמו השולחן.

○ **תשובת רבה:** "אין לינה בראשו של מזבח".

○ הגמרא מוכיחה **שרבא** לא קיבל את התשובה, כי במחלוקת נוספת ביניהם לגבי איברים שלנו: על ראש המזבח וירדו ממנו – **רבה** אומר "יעלו", ואילו **רבא** אומר "לא יעלו". מכאן **שרבא** סובר שיש פסול לינה בראש המזבח.

3. המנחה של יעקב נטמאה אחרי שהיא היתה בתוך כלי עשרון של המקדש, מקריבים אותה?

קדושת הכלים, והאם הם מקדשים פסולים לכתחילה?

הגמרא דנה במשנה שלנו, שאמרה שכשם שהמזבח והכבש מקדשים, ככה גם כלי השרת מקדשים.

○ הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת את המקור מהפסוקים:

▪ מהפסוק "כָּל הַנֶּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ" – לומדים שהמזבח מקדש.

▪ מהריבוי "אֶת" בפסוק "וּמִשְׁחַת אֶת הַמִּזְבֵּחַ" – לומדים לרבות גם את הכבש.

▪ מהפסוק "כָּל הַנֶּגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ" – לומדים על קדושת הכלים.

○ **ריש לקיש** שואל את **רבי יוחנן** על קדושת הכלים. **רבי יוחנן** חשב שהשאלה היא האם כלי שרת מקדשים פסול (כמו מנחה טמאה) לעניין פדיון, כלומר, האם אחרי שקידשו אותם הם מקבלים קדושת הגוף, ואפילו אם נפסלו (למשל, נטמאו) אי אפשר לפדותם. על זה הוא עונה: שכבר למדנו במשנה שכן, שכמו שהמזבח מקדש, ככה הכלים מקדשים ואין להם פדיון.

○ **ריש לקיש** מבהיר: שהשאלה היא לא לגבי פדיון, אלא האם הכלי מקדש את הפסול שיהיה מותר אפילו להקריב אותו **לכתחילה**.

○ **רבי יוחנן** מנסה להוכיח מהמשנה שאומרת "שקיבלו פסולין וזרקו את דמו" שאם רק הקבלה הייתה פסולה, הזריקה הייתה כשרה לכתחילה, ומכאן שהכלי קידש את הדם להקריבו לכתחילה. **ריש לקיש** דוחה את ההוכחה וטוען שהמשנה עוסקת בשני מקרים נפרדים, ובשניהם הדין הוא רק בדיעבד.

4. חנניה היזה דם חטאת העוף שנמלקה שלא לשמה, מעל רצפת העזרה אל למזבח, האם זה נחשב שהדם ירד לקרקע והוא פסול?

האם אוויר המזבח נחשב כמזבח?

הגמרא דנה בשאלה האם האוויר שמעל המזבח דינו כמזבח עצמו. כלומר, האם איברים פסולים שניתלו באוויר ראש המזבח נחשבים כאילו הונחו על המזבח, ולא ירדו.

○ הגמרא מנסה להוכיח שאוויר המזבח כמזבח. אחרת איך אפשר להעביר איבר מהכבש למזבח? הרי כשמגביהים את האיבר מהכבש, הוא מיד נמצא באוויר, ואם האוויר הוא לא כמזבח, האיבר יחשב כאילו "ירד" ונפסל!

○ הגמרא **מתרצת**: שאפשר לגרור אותו ולא להגביה. והגמרא **מקשה**, שעדיין יש רווח אוויר בין הכבש למזבח וגוררים דרכו, הגמרא **עונה** שהולכים אחר הרוב: מכיוון שרוב האיבר נמצא בכל רגע נתון או על הכבש או על המזבח, המיעוט שבאוויר בטל לרוב.

○ מהתשובה הזאת הגמרא מסיקה שאפשר לפתור שאלה אחרת של **רמי בר חמא**: האם "יש חיבור לעולין"? שאם לא היה חיבור, כל חלק מהאיבר שהיה עובר באוויר היה נפסל מיידית בנפרד. מכך שהתירוץ עובד, משמע שיש חיבור.

○ **רבא בר רב חנן מקשה**: אם אוויר המזבח כמזבח, איך ייתכן אי פעם פסול של מחשבת פיגול בעולת העוף? הרי מולקים אותה בראש המזבח באוויר המזבח, ככה שהיא מיד "נקלטת על המזבח". וקורבן פסול שעלה – הוא לא יורד, ולכן הוא ראוי להקטרה למחר. אם ככה, אין משמעות למחשבה להקריבו למחר, שהרי רק מחשבה לעשות דבר פסול פוסלת.

○ **רב שימי בר אשי מתרץ** שאפשר למצוא מקרה כזה (למשל, כשחושב להורידה, להלינה על הרצפה כדי שתיפסל, ואז להעלותה ולהקטירה). והוא מסיים את דבריו בתחילת הדף הבא, בטענה הפוכה: דווקא מהדיון הזה אפשר להוכיח שאוויר המזבח **כן** כמזבח.

1. **ההוכחה**: ניקח מקרה של חטאת העוף הפסולה (שמלק אותה שלא לשמה בראש המזבח, דבר שכשר לעשות בכל מקום במזבח, למרות שהזאת הדם נעשית למטה). איך אפשר להזות מדמה על קיר המזבח? הרי הכהן צריך להזות את הדם באוויר כדי להגיע לקיר, ואם האוויר הוא לא כמזבח, הדם היה נחשב "יורד" ונפסל!

2. הגמרא דוחה את הניסיון, אולי הכהן פשוט נוגע עם הדם ישירות בקיר המזבח?

3. הגמרא **מקשה**: אם ככה, זאת לא "זריקה" או "הזאה", אלא "שפיכה", וזה לא דרך העבודה! לכן, חייבים לומר שהוא זורק באוויר, וזה לא נחשב ירידה, ומכאן ההוכחה שאוויר המזבח כמזבח!

4. **רב אשי** מבהיר שההוכחה הזאת לא עוזרת לנו. כי במקרים האלה, הכהן עומד על המזבח עצמו, וכל עוד גופו שם – מה שהוא אוחז נחשב כאילו הוא על המזבח. השאלה המקורית היא במקרה שאדם עומד על הקרקע ותולה את הקורבן מעל המזבח באמצעות מקל. האם אז האוויר מקדש? על השאלה הזאת, הגמרא נשארת ללא פתרון ("תיקו").